نگاه

گرایش به داعش از دید جوانان سایر ملل

احمد کاظمی‌موسوی
استاد مدعو دانشگاه جورج واشنگتن

● یادداشت مورخ ۲۴ آبان ۹۴ آقای صادق زیباکلام (استاد دانشگاه) در روزنامه «شرق» با عنوان«همدردی با ملت فرانسه» این‌جانب را که قریب به ۳۵ سال از عمر خود را در دانشگاه‌های کانادا، مالزی، استانبول و آمریکا گذرانده‌ام، بر آن داشت تبصره‌ای بر یادداشت ایشان بنویسم. دکتر زیباکلام پس از همدردی با فرانسه، سه مسئله اساسی را مطرح کرد که خلاصه آنها چنین است: به نظر بعضی از طیف‌های سیاسی، توطئه غرب در به‌راه‌انداختن گروه‌های افراطی مثل القاعده، النصره، الشباب و دولت داعش اینک دامنگیر خود غرب شده است. پاسخ کوتاه آقای زیباکلام این است پس دیگر وقت آن است که خط تولید آنان به دست خود غرب متوقف شود؛ هرچند ذهن توهم‌طلب و اسرارشناس برخی از ناظران سیاسی به این زودی متوقف نخواهد شد. مسئله دوم اینکه چرا مسلمانان جوان‌سالی که در غرب رشد و تحصیل کرده‌اند به داعش و امثال آن پیوسته‌اند؟ دکتر زیباکلام در اینجا چند پاسخ کوتاه چون احساس پوچی، بی‌کاری و خلأ معنویت را به صورت سؤال عنوان می‌کند. این‌جانب در زیر تبصره کوتاهی بر این سؤالات خواهم افزود. مسئله سوم درباره اهالی و بومیان سنی‌مذهب عراق، سوریه و عربستان، چچن و افغانستان است که اکثریت و درونمایه اصلی این گروه‌های رادیکال را تشکیل می‌دهند. دکتر زیباکلام عنصر توسعه‌نیافتگی سیاسی و اجتماعی (و فقدان دموکراسی) را زمینه‌ساز روی‌آوردن بیشتر اهالی روستایی این کشورها به رادیکالیسم می‌داند. در اینجا نیز چند نکته خواهم افزود. موضوع رادیکال‌شدن تزایدی مسلمانان از نیمه دوم قرن بیستم تا به حال، مسئله‌ای است که بیش از نیم‌قرن درباره آن مطالعه و بررسی شده و تاکنون پاسخ قانع‌کننده‌ای برای آن پیدا نشده است. فرایند توسعه سیاسی- اجتماعی و درک و اجرای دموکراسی در بیشتر کشورهای مسلمان نشین اگر سیر معکوس نداشته باشد، باید بگوییم پیشرفتی هم نداشته است. البته مالزی، ترکیه، ایران و اخیرا تونس به گونه‌هایی از رشد اجتماعی- فرهنگی و بعضا اقتصادی رسیده‌اند، اما هنوز با آنچه که آقای زیباکلام توسعه سیاسی و دموکراسی می‌خواند، فاصله دارند. یک نشانه‌اش همان توهم توطئه پیش‌گفته و فعال‌مایشاءپنداری غربیان در امور ماست که با اصول خودباوری و «مسئولیت‌پذیری» شرقیان فاصله ایجاد می‌کند. مادامی که ما به‌موازات نگاه توطئه‌شناس خود به خارج، نگاه درون‌شناس و خطایاب داخل خود را توسعه نداده‌ایم، از فرافکنی و درجازدن رهایی نخواهیم داشت. نگارنده در ۱۰ سال اخیر که به صورت استاد مدعو در دانشگاه‌های مریلند و جورج‌واشنگتن تدریس می‌کردم، بارها این سؤال را با دانشجویان آمریکایی، عرب، هندی و ایرانی مطرح می‌کردم که چرا خاورمیانه مسلمان، که در قرن ۱۹ و نیمه اول قرن بیستم در برخورد با مدرنیته واکنش شدیدی نسبت به نفوذ غرب و دستاوردهای علمی آن نداشت، اینک به‌جای نگریستن به نقاط قدرت حریف، به زخمه‌زدن‌های انتحاری و اعمال خشونت به‌هر قیمتی که شده اکتفا می‌کند و به آینده و نتیجه کار خود نمی‌اندیشد. پاسخ دانشجویان آمریکایی اغلب «شکست فرایند مدرن‌شدن در خاورمیانه» بود و گاه «تنبلی و رکود ناشی از پترو دلار» (درآمد سرشار نفت). پاسخ دانشجویان مسلمان «جنگ مزمن عرب- اسرائیل» و تحقیر مستمر اعراب به وسیله اسرائیل را به عوامل مذکور می‌افزود. البته آمریکایی‌ها قادر به درک این عامل اخیر نبودند، چون اسرائیل را تنها یار راستین خویش در خاورمیانه می‌پنداشتند و تصور اینکه این یار راستین، خود و سیاستش موجب بحران در منطقه شده باشد، برایشان دشوار بود. دانشجویان مسلمان نیز نمی‌دانستند چرا خاورمیانه‌ای که زمانی امثال سیدجمال اسدآبادی را در خود پرورانده و او مسلمین را تشویق به فراگرفتن علوم جدید می‌کرد، اینک جوانان خاورمیانه همان علوم را فراگرفته یا فرانگرفته صرف حملات انتحاری می‌کنند. درخصوص مسلمانان یا مسلمان‌زادگان جوانی که با داشتن سابقه رشد و تحصیل در جهان غرب به گروه‌های تندرو مثل داعش می‌پیوندند، باید بیفزایم که گذشته از عواملی که آقای زیباکلام برشمردند، نفرت از آمریکا و سیاست‌هایش در میان اعراب و برخی از مسلمانان آفریقا و آسیا درخور توجه است. این نفرت فقط به‌خاطر حمایت‌های آمریکا از اسرائیل نیست بلکه سیاست‌های اقتصادی و ادعای رهبری جهانی آمریکا نیز مزید بر علت است. در مالزی استادان عرب‌زبانی را می‌شناختم که تحصیل‌کرده آمریکا یا کانادا بودند و به‌شدت از آمریکا نفرت داشتند چون این کشور با داشتن چهاردرصد از جمعیت جهان بیش از ۲۰درصد از منابع آن را می‌بلعد و خود را رهبر جهان می‌داند. به نظر اینان در برابر حرص و آزی که سرمایه‌داری آمریکا می‌پرورد، احسان و ایثار اسلامی بدیل مناسبی است که باید به آن روی آورد. دربرابر برخی از استادان ایرانی و ترک در باره این مشکل هشدار می‌دادند که وقتی شما به یک سنت روی می‌آورید، باید آن را دربست بپذیرید؛ و نمی‌توانید آن را جرح‌وتعدیل یا بازبینی کنید.

نبرد چهره‌ها روی جلد تایم

روحانی و کری در میان نامزدها هستند

شرق، مهدی نوریان: حدود ۹۰ سال است که مجله تایم تأثیرگذارترین چهره سال را انتخاب می‌کند. از «مهاتما گاندی» گرفته تا «سربازان آمریکایی» و «معترضان»، این عنوان را به خود اختصاص داده‌اند. به نقل از وب‌سایت مجله تایم «این عنوان به کسی اهدا می‌شود که بیشترین تأثیر مثبت یا منفی را در طول سال در جهان داشته است». سال ۲۰۱۵ پر از خبرسازانی است که در این سال به طرق مختلفی بر جهان تأثیر گذاشته‌اند. رهبرانی چون «آنگلا مرکل» و «ولادیمیر پوتین»، تأثیر مهمی در صحنه جهانی داشته‌اند؛ این در حالی است که سیاست‌مداران آمریکایی چون «هیلاری کلینتون» و «دونالد ترامپ» با نزدیک‌شدن به انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا توجه خیلی از مردم را به خود جلب کرده‌اند، از بازیگران عرصه صنعت سرگرمی چون «ادل»، «تیلور سویفت» و «دریک» که با مهارت خود مخاطبان زیادی را جذب کرده‌اند تا کسانی چون «پاپ فرانسیس» که در شکل‌گیری فرهنگ نقش داشته‌اند. با نگاهی به فهرست چهره‌های سال مجله تایم در گذشته، «محمد مصدق» به‌عنوان نخست‌وزیر و رهبر ملی‌شدن صنعت نفت ایران در سال ۱۹۵۱ و امام خمینی (ره) در سال ۱۹۷۹ به‌خاطر رهبری انقلاب اسلامی، تنها ایرانیانی هستند که تا به حال به‌عنوان چهره سال تایم انتخاب شده‌اند.

اگرچه چهره سال مجله تایم توسط دبیران این مجله انتخاب می‌شود، اما به گفته خود آنها «مجله همیشه علاقه‌مند بوده است که نظر خوانندگان را درباره این عنوان بداند». مجله تایم دو نوع نظرسنجی مردمی را روی وب‌سایت خود قرار داده‌است. نظرسنجی اول چهره‌های مورد نظر را به ترتیب نشان داده و توضیح کوچکی نیز راجع به تأثیر ایشان در دنیا ارائه می‌کند و در قسمتی از خوانندگان می‌خواهد که با «بله» یا «خیر» به آنها رأی مثبت یا منفی بدهند. نظرسنجی دوم به‌صورت مقابله دو نفره است که با کلیک‌کردن روی تصویر یکی از دو چهره، خواننده می‌تواند رأی خود را اعلام کند.

رویارویی حسن روحانی و جان کری

در یکی از این تقابل‌ها «حسن روحانی»، رئیس‌جمهور ایران در مقابل «جان کری»، وزیر امور خارجه ایالات متحده آمریکا قرار گرفته است. در توضیحی که وب‌سایت مجله تایم راجع به روحانی داده، آمده است: «رئیس‌جمهور ایران با موفقیت توانست توافق هسته‌ای با غرب را به پیش ببرد، اما این در حالی است که تلاش او برای ارتقای اعتدال در داخل کشور با انتقاداتی از جانب تندروها مواجه شده است». وب‌سایت این مجله درباره کری نیز می‌نویسد: «سال‌ها مذاکره بر سر توافق برنامه هسته‌ای ایران در شرایطی بالاخره در ماه جولای نتیجه داد که کری به نهایی‌شدن این توافق بین‌المللی کمک بسزایی کرد». در بخش نتایج فردی همه چهره‌ها به ترتیب رأی مردمی فهرست شده‌اند و در بخش مقابله دو نفره، نتایج هر دو نفر در مقابل هم پس از اینکه خواننده رأی می‌دهد، مشخص می‌شود که این نتیجه روز گذشته در رویارویی روحانی و کری، ۳۴ درصد مقابل ۶۶ درصد به نفع کری بود. این در حالی است که حسن روحانی در فهرست ۵۹ نفره نتایج فردی تا عصر دیروز با کسب یک درصد از کل آرا در رتبه ۴۵ قرار داشت. جان کری نیز با کسب ۱.۶ درصد از کل آرا رتبه ۲۳ را در اختیار داشت. تا عصر دیروز رتبه اول از آن «برنی سندرز»، نامزد دموکرات ریاست جمهوری آمریکا و رتبه آخر از آن «رجب طیب اردوغان»، رئیس‌جمهور ترکیه بود.

اواسط مهرماه بود که زمزمه‌هایی از انتخاب جان کری و محمدجواد ظریف برای دریافت جایزه صلح نوبل به گوش می‌رسید. با اینکه گمانه‌زنی‌ها بسیار بالا گرفته بود و حتی عده‌ای از تحلیلگران از انتخاب مشترک این دو سیاست‌مدار سخن می‌گفتند، این جایزه در نهایت به «کمیته چهارجانبه گفت‌وگوهای ملی تونس» رسید؛ عنوانی که شاید سال آینده و با به نتیجه‌رسیدن توافق هسته‌ای، به یکی از این دو یا مشترکا به هر دو برسد.

سال گذشته نیز مجله تایم با قراردادن نام محمدجواد ظریف در فهرست صد چهره تأثیرگذار سال ۲۰۱۴ شائبه انتخاب او به‌عنوان چهره سال را ایجاد کرد که البته این امر نیز محقق نشد و این عنوان به کسانی که با بیماری ابولا مبارزه می‌کردند، رسید.

دیگر رویارویی‌ها

از دیگر رویارویی‌های دونفره می‌توان به تقابل «بنیامین نتانیاهو»، نخست‌وزیر رژیم اسرائیل در برابر «محمود عباس»، رئیس‌جمهور تشکیلات خودگردان فلسطین، اشاره کرد. «هیلاری کلینتون» در برابر «برنی سندرز» قرار گرفته است که هر دو از کاندیداهای حزب دموکرات انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا هستند. «ژی جین پینگ»، رئیس‌جمهور چین نیز در برابر «نارندرا مودی»، رئیس‌جمهور هند قرار دارد. شاید یکی از مهم‌ترین رویارویی‌ها که این روزها بسیار معنادار است، رویارویی «ولادیمیر پوتین»، رئیس‌جمهور روسیه و «رجب طیب اردوغان»، رئیس‌جمهور ترکیه است. از دیگر تقابل‌های جالب در این نظرسنجی، رویارویی «بشار اسد»، رئیس‌جمهور سوریه و «ابوبکر البغدادی»، رهبر داعش است. «باراک اوباما»، رئیس‌جمهور آمریکا و «فرانسوا اولاند»، رئیس‌جمهور فرانسه و «دونالد ترامپ» و «بن کارسون»، دو نامزد حزب جمهوری‌خواه انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا نیز در برابر هم قرار گرفته‌اند.

نام یک اسب در میان کاندیداها

از نکات جالب فرایند انتخاب چهره سال مجله تایم امسال، حضور نام یک اسب در میان نامزدهاست. این اسب که عنوان «امریکن فرو» برایش انتخاب شده است به دلیل کسب عنوان بسیار باارزش «تریپل کراون» یا «تاج سه‌گانه» به این فهرست راه پیدا کرده‌است. این عنوان به اسبی داده می‌شود که بتواند در سه مسابقه مهم که در سال‌های مختلفی برگزار می‌شود، پیروز شود. این اسب اولین اسبی است که این عنوان را در ۳۷ سال گذشته کسب کرده است. نظرسنجی مردمی مجله تایم که از حدود ۱۰ روز پیش آغاز شده است، ۱۳ آذر (چهارم دسامبر) به پایان می‌رسد. طبق اعلام وب‌سایت این مجله، نتیجه نهایی نظرسنجی مردمی ۱۶ آذر (هفتم دسامبر) و چهره سال مجله تایم ۱۸ آذر (نهم دسامبر) اعلام می‌شود.

استخوان لای زخم «پی‌ام‌دی» در اظهارنظر آژانس

آمانو: گزارشم سیاه یا سفید نخواهد بود

شرق: روزهای سرنوشت‌ساز «پی‌ام‌دی» فرا رسیده است. پرونده‌ای ۱۲ ساله که ضمانت اجرای توافق هسته‌ای از سوی ایران، بسته‌شدن و تعیین تکلیف این مسئله مفتوح ۱۲ ساله است.

پی‌ام‌دی یا همان «مطالعات نظامی ادعایی» به مباحث گذشته و حال پرونده هسته‌ای ایران اتلاق می‌شود که در تمام سال‌های گذشته تلاش شده که حل شود، اما محقق نشد. اکنون با نزدیک‌شدن به ماه دسامبر دو موعد مهم در پیش است؛ اول و ۱۵ دسامبر. اول دسامبر (اواسط هفته) یوکیا آمانو، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی گزارش خود از آخرین تحقیقات در برنامه هسته‌ای ایران را ارائه می‌کند و ۱۵ دسامبر در مورد قطع‌نامه‌ای که توسط اعضای ۱+۵ و با مشورت ایران نوشته شده، در شورای حکام رأی‌گیری می‌شود. در توافق نانوشته ایران و آژانس قرار براین بوده که براساس این قطع‌نامه پرونده مسائل گذشته و حال در مورد برنامه هسته‌ای ایران (پی‌ام‌دی) بسته شود.در همین‌حال، نشست فصلی شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی روز پنجشنبه در «وین» آغاز به کار کرد. آخرین وضعیت برنامه هسته‌ای ایران در دستور کار این نشست قرار دارد. یوکیا آمانو، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در این نشست گفته که «گزارش نهایی خود را درباره موضوعات گذشته و حال برنامه اتمی ایران هفته آینده به شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ارائه می‌کند تا این شورا درباره آن تصمیم‌گیری کند.» آمانو به خبرنگاران هم گفته این گزارش دربردارنده نتیجه‌گیری مشخص و قطعی در مورد موضوع نخواهد بود. به گفته یوکیا آمانو، گزارش مربوط به برنامه هسته‌ای ایران، سیاه و سفید نخواهد بود.

نمی‌توانم درباره صلح‌آمیزبودن برنامه ایران نتیجه‌گیری کنم

به گزارش فارس به نقل از آسوشیتدپرس، آمانو گفته نمی‌تواند تضمین کند تمامی آنچه که ایران انجام می‌دهد، صلح‌آمیز باشد. او گفته «در جایگاهی نیستم که بتوانم اطمینان موثقی درباره نبود مواد و فعالیت‌های هسته‌ای اعلام نشده در ایران بدهم و بنابراین نمی‌توانم نتیجه‌گیری کنم که تمامی مواد هسته‌ای ایران، فعالیت‌های صلح‌آمیز است». آمانو ادامه داد که تهران به‌زودی توافقی را به تصویب درمی‌آورد که به آژانس قدرت بازرسی بیشتری از تأسیسات و برنامه هسته‌ای ایران را می‌دهد.آمانو در حالی چنین اظهارنظری مطرح کرده که تا پیش از توافق وین، یکی از مهم‌ترین موارد دارای ابهام از منظر آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برخی تغییرات در سایت پارچین بود که آنها اصرار به بازدید دوباره داشتند. هم‌زمان با مذاکرات هسته‌ای، ایران و آژانس نیز همکاری خود را بیشتر کردند و علاوه بر توافقی در تهران، هم‌زمان با توافق وین (تیرماه ۹۴) توافقی بین ایران و آژانس نیز امضا شد. به‌دنبال این همکاری‌ها، آمانو در سفری به تهران همراه با دستیار ارشدش از پارچین بازدید کرد و بعد از آن در گزارشی به نبود موردی نگران‌کننده از وضعیت پارچین تأکید کرد. البته در تمام گزارش‌های پیشین آمانو نیز جمله‌ای مبنی بر اینکه آژانس نمی‌تواند در مورد مباحث گذشته به‌صراحت نظر بدهد، دیده می‌شود.

حرف تازه‌ای نیست

رضا نجفی، سفیر و نماینده دائم ایران در آژانس درباره جدیدترین اظهارنظر مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی گفت «آژانس برای تمام کشورهایی که پروتکل الحاقی را اجرا نمی‌کنند همین موضع را دارد، یعنی نمی‌تواند در مورد عدم وجود تأسیسات هسته‌ای اعلام‌نشده اطمینان بدهد بنابراین اعلام کند که تمام فعالیت‌های هسته‌ای در آن کشور برای مقاصد صلح‌آمیز هستند. سال‌هاست که آژانس این موضوع را برای ایران اعلام می‌کند و در تمام گزارش‌های این چند سال گذشته آن را درج کرده است. اما ظاهرا برخی گمان کرده‌اند حرف تازه‌ای است».

یا «پی‌ام‌دی» یا اجرای برجام

عباس عراقچی، معاون وزیر خارجه و مسئول اجرای برجام، که به‌تازگی از نشستی در مورد روند اجرائی‌شدن برجام بازگشته در برنامه‌ای تلویزیونی یادآوری کرد: «آژانس بین‌المللی انرژی اتمی» باید نتیجه یافته‌ها و ارزیابی خود را در رابطه با موضوعات پی‌ام‌دی به شورای حکام ارائه کند. در همین حال ۱+۵ متعهد شده که پرونده پی‌ام‌دی را براساس یک قطع‌نامه در شورای حکام ببندد. اگر این اتفاق نیفتد و گوشه‌ای از موضوع پی‌ام‌دی باز گذاشته شود به این معناست که ایران به تعهدات خود طبق برجام عمل نخواهد کرد. همان‌طور که می‌دانید تغییرات در اراک و فروش اورانیوم، منوط به بسته‌شدن موضوع پی‌ام‌دی از سوی شورای حکام شده است و اگر این اتفاق صورت نگیرد روند اجرای برجام متوقف می‌شود. بنابراین ۱+۵ باید بین پی‌ام‌دی و برجام یکی را انتخاب کند».

به گفته عراقچی در نشست اخیر وین یک دور گزارش آژانس مرور شده است و همچنین کارشناسان آژانس و ایران جلسه دوساعته‌ای داشتند که با حضور معاون آمانو برگزار شد.

کوتاه دیپلماسی

تطابق نتایج آزمایش دی‌ان‌ای مرحوم رکن‌آبادی در ایران و عربستان

● **ایسنا:** «مرتضی رکن‌آبادی»، برادر مرحوم رکن‌آبادی، اعلام کرد که نتایج آزمایش‌های دی.ان.ای و ژنتیکی که در ارتباط با پیکر مرحوم رکن‌آبادی صبح امروز در پزشکی قانونی صورت گرفت با نتایج آزمایش‌های قبلی در عربستان تطبیق دارد و آزمایش‌ها تأیید شده است. رکن‌آبادی گفت: «البته آزمایش‌هایی نیز در مورد علت و زمان دقیق جان‌باختن ایشان نیز صورت گرفت که جواب این آزمایش‌ها در چند روز آینده مشخص خواهد شد». او ادامه داد: «دلیل فوت از سوی سعودی‌ها تنگی نفس و خفگی اعلام شده است و ما منتظر جواب آزمایش‌هایی هستیم که در مورد علت و زمان دقیق فوت ایشان صورت گرفته است که به احتمال زیاد در چند روز آینده نتایج آن مشخص خواهد شد». او همچنین گفت: «پیکر مرحوم رکن‌آبادی در امامزاده پنج‌تن لویزان به خاک سپرده خواهد شد و زمان دقیق مراسم ختم آن مرحوم نیز در اطلاعیه‌ای اعلام خواهد شد».

پیام ظریف به وزیر خارجه ترکیه

● **ایرنا:** «محمد جواد ظریف» وزیر امور خارجه با ارسال پیامی به «مولود چاوش اوغلو»، همتای ترکیه‌ای خود، خواستار همکاری بیشتر دو کشور در مبارزه با تروریسم به عنوان معضل اصلی منطقه و جهان شد. ظریف در این پیام به چاوش اوغلو به مناسبت انتخاب دوباره وی به ریاست دستگاه دیپلماسی ترکیه تبریک گفت. در بخشی از این پیام آمده است: «همچنین مایلم با اغتنام از فرصت، ضمن تاکید بر اهمیت تداوم رایزنی‌های دو کشور برای کمک به حل‌وفصل مسائل منطقه و جهان اسلام که در شرایط بسیار حساس و پیچیده به سر می‌برند، بر اثرات مثبت این‌گونه مشورت‌ها تأکید کنم. همچنین اطمینان دارم با درایت و تدبیر دو طرف مشکلی که اخیرا بین دو همسایه و دو کشور دوست ما در منطقه بروز کرد، حل شود و همه ما به اتفاق یکدیگر بتوانیم با معضل اصلی منطقه و جهان که تروریزم است، مبارزه کنیم».

بریده اخبار

سفارت عراق در ایران لغو روادید ایام اربعین حسینی برای زوار ایرانی را تکذیب و تأکید کرد که زائران ایرانی با گذرنامه و روادید راهی مرزها شوند.